

Yttrande över utkast på lagrådsremiss En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Den 3 augusti 2022 överlämnades departementspromemorian Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18) till regeringen. MFD har i tidigare yttrande från 2022 för departementspromemorian Straffansvar för psykiskt våld ([Straffansvar för psykiskt våld - MFD](#)) välkomnat att skyddet för personer som utsätts för psykiskt våld stärks.

Myndigheten för delaktighet tillstyrker därför det reviderade förslaget om ett straffrättsligt skydd mot psykiskt våld. MFD vill dock lämna ett medskick vad gäller kunskapsläget kring psykiskt våld som kan drabba personer med funktionsnedsättning, liksom lämna synpunkter på förslaget om informations- och kunskapsinsatser vid införandet av en särskild straffbestämmelse för psykiskt våld.

Myndighetens synpunkter

Personer med funktionsnedsättning har i alla åldrar en större risk att utsättas för olika typer av våld och övergrepp än andra.¹ Målgruppen kan även drabbas av psykiskt våld som relaterar till personens funktionsnedsättning och till olika funktionshinder i omgivningen. Denna typ av handlingar riktar sig mot individens funktionsnedsättning där någon fördjupar en redan befintlig utsatthet. Det kan exempelvis handla om att vägra tolk till någon som är döv, eller att undanhålla nödvändiga hjälpmedel eller medicin. Gemensamt är att förövaren utnyttjar den utsatta personens reducerade

¹ Myndigheten för delaktighet, 2023, Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning – Samhällets kunskap, åtgärder och insatser. Nummer 2023:11. Sid 7.

autonomi, förmåga och förutsättningar att göra motstånd.² Det finns också fler arenor där våld kan uppstå. En person som har en eller flera funktionsnedsättningar har fler personer som de är beroende av, till exempel för stöd och omsorg, som kan vara långsiktiga. Det finns också arenor som bara finns till för personer med funktionsnedsättning, som till exempel i verksamheter enligt LSS.³

Personer med funktionsnedsättning är även mer sårbara när det gäller psykiskt våld. Det kan handla om att en person saknar kunskap om eller möjligheter att uttrycka sina rättigheter eller att berätta om de har utsatts för våld.⁴ Det kan även handla om stereotypa uppfattningar om vem som kan drabbas av våld och om vem som kan utsätta någon för våld, vilket tenderar att osynliggöra våld när det rör personer med funktionsnedsättning.⁵ En annan faktor som riskerar att göra våldet osynligt är en persons begränsade kontakter med omvärlden som begränsar möjligheterna att berätta om våld.⁶ Detta gör att mörkertalet för våldsutsatta med funktionsnedsättning är stort inom målgruppen.

Många personer med funktionsnedsättning är likaså beroende av partners, familj, personal och tillgänglighet i omgivningen på fler sätt än personer som inte har en funktionsnedsättning. Det kan handla om att få hjälp med grundläggande behov, men omfattar även ett socialt eller ekonomiskt beroende.⁷ I exempelvis en hedersrelaterad kontext förstärks ofta målgruppens utsatthet genom beroendet av familjens stöd och omsorg, vilket också gör det svårare att förstå risker och att värja sig mot våld.⁸ Dessa faktorer medför en ökad svårighet att upptäcka när psykiskt våld förekommer,

² Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 9.

³ Myndigheten för delaktighet, 2023, Särskild sårbarhet, särskilt ansvar: Stödmaterial för att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning och kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning. Sid. 20.

⁴ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 13.

⁵ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 12.

⁶ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 12.

⁷ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 13.

⁸ Myndigheten för delaktighet, 2023, Särskild sårbarhet, särskilt ansvar: Stödmaterial för att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning och kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning. Sid. 7.

liksom när våldet sker upprepat för personer med funktionsnedsättning (se även tidigare remissyttrande [Straffansvar för psykiskt våld - MFD](#)).⁹

Det är utifrån dessa faktorer även viktigt att förstå förhållandet mellan skydds-, tvångs- och begränsningsåtgärder mot personer med funktionsnedsättning. Inom LSS-verksamheter, liksom inom psykiatriska inrättningar, löper personer med funktionsnedsättning större risk att utsättas för olika tvångs- och begränsningsåtgärder. Dessa upplevs ofta som kränkande och inverkar negativt på personens värdighet och självkänsla. Att detta förekommer kan både bero på obetänksamhet, kunskapsbrist eller välvilja i situationer som personalen kan uppleva som svåra att förhålla sig till. Antalet lex Sarah-anmälningar, om tvångs- och begränsningsåtgärder på särskilda boenden enligt LSS för vuxna, har ökat under tiden 2016–2020. Under 2021 har IVO även uppmärksammat allvarliga brister som rör tvångs- och begränsningsåtgärder inom LSS-boenden där de enskilda utsatts för inlåsning eller olaga frihetsberövande, fasthållning, användning av handfängsel, tvångsmedicinering, bildövervakning och inlåsning av personliga tillhörigheter eller liknande.¹⁰

Även om psykiskt våld upptäcks inom vård- och omsorgsinsatser ses det utifrån dagens lagstiftning inte som en brottslig handling utan beskriv snarare som missförhållanden eller brister i olika verksamheter.¹¹ Med en ny lagstiftning som tydliggör psykiskt våld kan dessa typer av våldshandlingar istället prövas rättsligt och personer med funktionsnedsättning skulle få ett förstärkt skydd mot våld på gruppboenden, särskilda boenden och psykiatriska inrättningar. Det är därför viktigt att förarbetena till lagförslaget på ett tydligt sätt lyfter fram ett funktionshindersperspektiv så att detta tydliggörs. MFD upplever i nuläget att lagförslagets beskrivning av påverkan på personer med funktionsnedsättning är förhållandevis osynligt och att detta kan lyftas fram på ett tydligare sätt.

Många offentliga aktörer saknar i dag rätt förutsättningar och ett förebyggande arbete att kunna möta våldsutsatthet hos både vuxna och barn med funktionsnedsättning.¹² I

⁹ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 11.

¹⁰ Myndigheten för delaktighet. 2023. Statistik om förekomst av olika typer av våld och övergrepp mot personer med funktionsnedsättning. Rapport 2023:15. Sid. 32-34.

¹¹ Myndigheten för delaktighet, 2023 Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld. Nummer 2023:12. Sid. 15.

¹² Myndigheten för delaktighet, 2023, Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning – Samhällets kunskap, åtgärder och insatser. Nummer 2023:11. Sid 8; Myndigheten för delaktighet, 2024.Fråga, lyssna och förstå: Om att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning. Rapport 2024:3. Sid. 127; Lundälv, J och Starke, M. 2022. Socialtjänstens erfarenheter och kunskapsanvändning: Små

FN:s kommitténs sammanfattande kommenterar från 2024 lyfts även problematiken med att stödåtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna utöva sin rättskapacitet i Sverige är begränsade. För att Sverige ska kunna uppfylla sin del av FN konventionen för personer med funktionsnedsättning rekommenderar kommittén att Sverige utvecklar utbildningar om stödjande beslutsfattande som ska rikta sig till alla berörda sektorer, däribland rättsväsendet, socialtjänsten, utbildningsväsendet och hälso- och sjukvården.¹³

MFD delar därför utredningens bedömning att förslaget bör innefatta utbildnings- och informationsinsatser för rättsväsendets aktörer, men ser även behov av att informations- och utbildningsinsatser riktas till fler aktörer som på daglig basis kommer i kontakt med personer med funktionsnedsättning. På så sätt underlättas möjligheterna för att upptäcka och anmäla när psykiskt våld förekommer mot personer med funktionsnedsättning. Likaså bedömer MFD att förslaget kommer att ha en starkt normbildande effekt för vilka typer av tvångs- och begränsningsåtgärder som betraktas som otillbörliga mot personer med funktionsnedsättning inom exempelvis gruppboenden, särskilda boenden och psykiatriska inrättningar. Det kommer att ställa större kunskapskrav på personalen och ökar även behovet av utbildnings- och kompetensinsatser inom dessa verksamheter.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Evelina Stadin (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

kommuners arbete med att förebygga och upptäcka våld mot personer med funktionsnedsättningar, samt erbjuda insatser till våldsutsatta. Göteborgs universitet.

¹³ Myndigheten för delaktighet. 2024. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning: Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport. s. 15-19.

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2025-08-22 11:30:04 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	a5ffa8ef474e4195b7145c01c7c3d751



Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2025-08-22 11:30:09 +02:00
Ref: 243736SE
www.comfact.se



[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)